

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ *LEXIKON ZUR BYZANTINISCHEN GRÄZITÄT*

Τὸ μελέτημα προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσει ἓνα μικρὸ τμῆμα τοῦ μεταγενέστερου-μεσαιωνικοῦ λεξιλογίου ὅπως αὐτὸ ἔχει καταχωρισθεῖ στὸ πρόσφατο τεῦχος τοῦ σημαντικοῦ ἔργου: *Lexikon zur byzantinischen Gräzität, besonders des 9.-12. Jahrhunderts, 5. Faszikel* (λ-παλιάνθρωπος), erstellt von Erich Trapp, Βιέννη 2005, σσ. 907-1178, καὶ συνεχίζει προηγούμενη συμβολὴ τοῦ γράφοντος στὸ ἴδιο θέμα.¹ τὸ ἔργο τῶν ἑλληνοιστῶν τῆς Βιέννης ἀποθησαυρίζει ἓνα μοναδικὸ πλοῦτο τῆς μεταγενέστερης-μεσαιωνικῆς γλώσσας, καθὼς τὰ χρονικὰ ὅρια ποὺ τίθενται δὲν ἀκολουθοῦνται στενά, ἀλλὰ ἡ ἀποδελτίωση καλύπτει μεγαλύτερη χρονικὰ ἔκταση, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ἔργο νὰ περιλαμβάνει λήμματα τὰ ὁποῖα ἴσως ἀπέχουν μεταξύ τους ἕως καὶ δεκαπέντε αἰῶνες. Ὁ μελετητῆς τοῦ ἔργου διαπιστώνει ὅτι τὸ λεξιλόγιο τοῦ μεταγενέστερου-μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ ἀντανაკλᾷ μὲ τὸν πιστότερο τρόπο ὅλες τὶς μεταβολές τῆς ἀνατολικῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας στὴν ἱστορικὴ τῆς ἀνέλιξη.

Τὸ ἐπίπεδο εἶναι πολὺ ὑψηλὸ καθὼς ἔχει καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ ἀποδελτιωθεῖ καὶ νὰ ἐνσωματωθεῖ ἡ ὑπάρχουσα βιβλιογραφία, ἐνῶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σύνταξης τοῦ ἐπόμενου κάθε φορά τεύχους λαμβάνεται ὑπόψη καὶ ἡ νεότερη σχετικὴ βιβλιογραφικὴ παραγωγή, ἡ ὁποία καλύπτει τόσο τὴν ἔκδοση κειμένων ὅσο καὶ μελετημάτων, τὰ ὁποῖα ἀποσαφηνίζουν ποικίλα γλωσσικά-φιλολογικά-πραγματολογικά θέματα. Ἡ ἐκτίμησή μου εἶναι ὅτι στὸ πέμπτο τεῦχος παρουσιάζεται μὲ μεγαλύτερη πληρότητα τὸ ἔτυμο πολλῶν λημμάτων, ἡ προέλευση τῶν ὁποίων θὰ προβλημάτιζε πολλοὺς μελετητὲς γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα· τὸ ἀσθενὲς σημεῖο αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ ἔργου γιὰ τὰ ἑλληνικά γράμματα εἶναι ὁ περιορισμὸς στὴν παράθεση τῶν σχετικῶν χωρίων ὅπου ἀπαντᾷ ἡ λέξις, προφανῶς γιὰ ἐξοικονόμηση χώρου· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ μελετητῆς βρῖσκεται μετέωρος, γιὰτι πολλές φορές ἡ ἀνεύρεση ἐνὸς κειμένου στὸ ὁποῖο γίνεται ἡ παραπομπὴ καθίσταται ἀδύνατη, μὲ ἀποτέ-

1. Κ. Καραποτόσογλου, «Ετυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις σὲ λέξεις ποὺ ἀρχίζουν μὲ ζ-, τζ- στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνική», *Ελληνικά* 53 (2003) 131-166 (στὸ ἐξῆς: «Ετυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις»).

λεσµα νὰ στηρίζεται ἀποκλειστικὰ καὶ µόνον σὲ αὐτὰ ποὺ περιλαµβάνει τὸ σχετικὸ λήµµα.

Γιὰ εὐκολότερη παρακολούθηση τῶν θεµάτων ποὺ διερευνῶνται προτάσσονται τὰ λήµµατα τοῦ ἔργου.

«λαβίικλα, ἦ? eine Schüssel: Pollux VI 84 schol.-KukBios II 2,27» (LBG 907).

Ὁ Du Cange² καταχωρίζει: «Λαβίικλα, *Lebes, Lebicula*. Julius Pollux lib. 6. cap. 12. ubi de re mensaria: κύκλους ἀργυροῦς, ἢ χεύµατα ἀργυροῦ, ἢ πίνακας, ὥσπερ τὰς λαβίικλας ὀνοµαζοµένους, πίνακας κοινούς, καὶ τοὺς ἐλάττους», ἐνῶ ὁ Ἄδ. Κοραῆς³ ἀναφέρει: «Ἄν δὲν ἀπατῶµαι, ἢ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ *Navicula*, Ῥωµ. Λαβίικουλα (*nacelle*) συγκοµµένον εἰς τὸ *Λαβίικλα*, καθὼς ἄλλοῦ (Ἄτακτ. IV, σελ. 347) µὲ διπλῆν συγκοπὴν ὀνοµάσθη *Ναῦκλα*. Ἡ δὲ τροπὴ τοῦ ν εἰς λ ἠκολούθησε τὸν χυδαῖσµόν τοῦ *Λίτζα*, ἀπὸ τὸ *Νύσσα*, Ἑλλ. (Ἄτακτ. IV, σελ. 293)». Ὁ Φ. Κουκουλῆς⁴ περιγράφει τὰ ἐπιτραπέζια σκευὴ καὶ παρατηρεῖ: «Τέλος προσθετέον ὅτι εἶδος δίσκου ἐκαλεῖτο τότε *λαβίικλα*, ἐκ τοῦ *navicula*». Ὁ *Thesaurus*⁵ στὴν ἔκδοσιν τοῦ Λονδίνου µᾶς πληροφορεῖ: «† *Λαβίικλας*. *πίνακας κοινούς*. *Patinas communes*, J. Poll. 6, 84. Lat.: *Lebeda pro lebecula*. *Salmas. *Λάνκλας scriptum fuisse putat e Lat. lanclas, lanculas*», ἐνῶ ἡ παρισινῆ⁶ ἔκδοσιν ἀπλῶς προσθέτει: «*Omittit codex. Salmasius et Valesius Λάγκλας, Lanculas*».

Ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως ἀπὸ τὸ λατινικὸν⁷ *lanx, lancis* = a plate, platter, charger, dish, καὶ τὰ παράγωγα: *lancula, langula* = a small balance, *lancla, lancicula* = petite balance, δὲν εἶναι ἐπιτυχής, γιὰτὶ ἡ ἴδια ἢ λατινικὴ λ. βρῖσκειται στὴ μεταγενέστερη-µεσαιωνικῆ⁸ ἑλληνικῆ ὥς: **λάγκη*, **λαγκλίον*, *λάγκλα*, ἢ, *λάγκλιον* = *lanx*, dish.

Ὁ Ἄδ. Κοραῆς⁹ µᾶς πληροφορεῖ: «*Ναῦκλα*, Σ. τὴν ἐξηγεῖ ποτίστραν ζῶων (*Auge*), τὴν συνήθως σιµὰ τῶν πηγαδίων τοπισµένην. Παράγεται,

2. Du Cange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis*, τ. 1-2, Lugduni 1688, ἀνατ. Graz 1958, σ. 777.

3. Ἄδ. Κοραῆς, Ἄτακτα, τ. 1-5, Ἐν Παρισίους 1828-35, τ. 5₁, σ. 148.

4. Φ. Κουκουλῆς, *Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισµός*, τ. 1-6, Ἀθήνα χ.χ., τ. 2₂, σ. 97.

5. *Thesaurus Graecae Linguae*, ab H. Stephano constructus, editio nova auctior et emendatior, τ. 1, Λονδίνο 1816-1818, σ. CCCCXXV.

6. *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 5, Παρίσι 1842-1846, σ. 7.

7. Ch. T. Lewis - Ch. Short, *A Latin Dictionary*, Ὁξφόρδη 1879, ἀνατ. 1966, σ. 1034· A. Ernout - A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine, Histoire des mots*, Παρίσι⁴1967, σ. 340.

8. *Corpus Glossariorum Latinorum*, edidit Georgius Goetz, τ. 7, Λιψία MCM I, σ. 568· *LSJ*⁹, σ. 1022.

9. Κοραῆς, ὀ.π., τ. 4₁, σ. 347.

κατὰ συγκοπὴν, ἀπὸ τὸ Ῥωμ. *Navicula* (Nicelle)», ἐνῶ ὁ G. Meyer¹⁰ βασιζόμενος στὶς παρατηρήσεις τοῦ Ἀδ. Κοραῆ καὶ ἔχοντας συγκεντρώσει πολύτιμο ἰδιωματικὸ ὑλικὸ γράφει: «ναῦκλα¹¹ f. “Trog eines Brunnens” Som. αῦκλα f. “Dachrinne, Dachtraufe” Thera, Ἐφ. φιλ. V, Nr. 214. Siphnos ebenda V, Nr. 243. Melos ebenda XX, Nr. 792. ναύκουλα f. “grosstes Schaff zum ausleeren von Gefässen” Naxos, Μνημ. I 437. Lat. *navicula* “Schiffchen”, aus der sich die Bedeutung “Trog” leicht ergibt (Verf., Byz. Ztschr. III 161); [...] Identisch damit ist das bei Pollux 6, 84 vorkommende λαβύκλα [...] wo es offenbar eine grosse Schüssel, eine Art Trog, bezeichnet (Duc. hat unrichtig *lebes*, *lebicula*; Soph. hat bloß ein quid?). Es ist *navic(u)la* mit Assimilierung des anlautenden *n-* an das inlautende *-l-*, wie Korais, *At.* V 148 richtig sah», με ἀποτελεσμα νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ὀρθὴν πραγμάτευση τοῦ Ἀδ. Κοραῆ.

«λαγινίδιον, τὸ eine Pflanze: κυνοκεφάλιον τὸ λαγινίδιον DelLex 75,20: μασούρα τὰ λαγινίδια 79,16. κυνοκέφαλον λαγυνίδιον DelAn II 350,2 app.–Langkavel 174,40: vgl. λαγίνη (lat. *lagine*) André» (LBG 908).

ἽΟ J. André¹² ἔχει καταχωρίσει τὸ λῆμμα: «*laginē*, -ēs, f., de λάγινος «de lièvre»; cf. tosc. *erba leporina*, Penzig, I, 134: Pline, 24, 139; = *clematis* 3 [= Liseron des champs (*Convolvulus arvensis* (= Κομβόλβουλος ὁ ἀρουραῖος); Pline 24, 139; syn. *aetite*, *batos* 4, *cissampelos*, *helxine* 3, *melsine*, *scamtonia tenuis*, *volucrum*, *volucrum paruum*, *volvula* 3]», ἐνῶ ἡ λ. κυνοκέφαλον¹³, κυνοκεφάλιον, τό = (1) φύλλιον (Dsc. 4.69). (2) ἀντίρρινον.

Τὸ λῆμμα περιλαμβάνει: «μασούρα τὰ λαγινίδια DelLex 79, 16», καὶ ἐρευνώντας διαπιστώνουμε ὅτι ἡ λ. μασούρα ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ LBG, ἐνῶ ὁ Du Cange¹⁴ ἔχει ἀποθησαυρίσει τὴ λ.: «μασούριον, μασούρι, La-

10. G. Meyer, *Neugriechische Studien III*, Βιέννη 1895, σ. 47.

11. Ἡ μεσαιωνικὴ-νεοελληνικὴ λ. ἄφουκλα, ἡ = τὸ στόμιο τῆς στέρας ἀπὸ ὅπου διοχετεύεται σὲ ἀλλάκι τὸ νερὸ τοῦ νερόμυλου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ναύκουλα = grosses Schaff zum ausleeren von Gefässen, ἀπὸ τὸ λατινικὸ *navicula* = Schiffchen. Ἐμμ. Κριαρᾶς, *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημόδου γραμματείας*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 391, τ. 9, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 404· Κ. Καραποτόσογλου, «Παρατηρήσεις σὲ ἑλληνικὰ δυσετυμολόγητα», *Βυζαντινὰ* 12 (1983) 382-383.

12. J. André, *Lexique des termes de botanique en latin*, Παρίσι 1956, σ. 177, 93-94.

13. *LSJ*⁹, σ. 1011. ἽΟ Max Aufmesser, *Etymologische und wortgeschichtliche Erläuterungen zu De materia medica des Pedanius Dioscurides Anazarbeus*, Hildesheim 2000, σ. 209, μᾶς πληροφορεῖ: «Nach dem Text hat die Pflanze zwei oder drei nicht gesondert beschriebene Köpfchen (Samenkapseln) auf jedem Stengel und ist, wie viele andere, gegen Kopfschmerzen wirksam. Neben dem pejorativen Vorderglied wird wohl die das Aussehen bestimmende Stellung der Köpfchen namensbildend gewesen sein. Darin mit Strömberg wegen seiner marginalen Wirksamkeit gegen Kopfschmerzen einen Fall der Signaturlehre zu sehen, erscheint weder notwendig noch plausibel».

14. Du Cange, ὀ.π., σ. 886.

genula. Glossae Jatricae ex Cod. Reg. 190. *Μασούρα, τὰ λαγινίδια*», ἀλλὰ καί: «*μαστούρα, τὰ λαγινίδια*, in Lexico MS. Reg. Cod. 1843. *lagenis*», ἐνῶ ἡ *μασ(τ)ούρα* προσδιορίζει¹⁵ τὸ φυτὸ Τραγοπώγων ὁ πρασόφυλλος (*Tragopogon porrifolius*): «κοινὸν τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶδος γνωστὸν ὡς *λαγόχορτο* καὶ εἰς Χαλκιδικὴν *τραγάκι*. Ὁ *τραγοπώγων* τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου», γιὰ νὰ διαπιστώσουμε ὅτι ὁ προσδιορισμός: *χόρτο τοῦ λαγοῦ, λαγόχορτο, erba leporina*¹⁶ ἀναφέρεται στὰ φυτὰ: (1) Κομβόβουλος ὁ ἀρουραῖος (*Convolvulus arvensis*). (2) Τραγοπώγων ὁ πρασόφυλλος (*Tragopogon porrifolius*).

Τὸ φυτὸ Τραγοπώγων ὁ πρασόφυλλος (*Tragopogon porrifolius*) ὀνομάσθηκε *μασούρα*, γιὰτὶ οἱ ρίζες τοῦ ἔχουν σχῆμα ἀτράκτου,¹⁷ μοιάζουν δηλαδὴ μὲ *μασούρι*, *τό*, ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ¹⁸ *μασούριον*, *τό*, ἀπὸ τὸ τουρκικὸ¹⁹ *ماسوره masura* μικρὸς κάλαμος· & *πήνη*, ἢ *καλάμιον*, κ. *μασούρι*· & *σωλὴν κρήνης*, *κρουνός*· & *μέτρον ὕδατος*, τὸ τέταρτον τοῦ *λουλαῖ*, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ περσικὸ²⁰ *ماسوره masura* = a weaver's tool.

«*λισ(α)αλάνθη* ? = *βόγλωσσον* DelAn II 351,8 app. DelLex 77,30» (LBG 942).

Ἡ λ. *βόγλωσσον* ἀποτελεῖ διαφορετικὸ τύπο τοῦ μεταγενέστερου²¹ *βούγλωσσον*, *τό* = Ἰγγουσα ἢ ἰταλικὴ (*Anchusa italica*), τὸ ὁποῖο ἐπιβιώνει μὲ παρεμφερεῖς τύπους τόσο στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ²² ὅσο καὶ στὰ ἰδιώματά της, ἐνῶ ἡ λ. ἀποδίδει τὸ ἀραβικὸ²³ *لسان الثور lisân eth thaur* = Ἰγγουσα ἢ ἰταλικὴ (*Anchusa italica*), καὶ πιθανότατα ἢ ἀραβικὴ προσωνυμία νὰ ἀποτελεῖ μεταφραστικὸ δάνειο ἀπὸ τὸ *βούγλωσσον*, γιὰτὶ ἡ φράση σημαίνει: ἡ γλώσσα (= *لسان lisân*) τοῦ βοδιοῦ (= *ثور thaur*).²⁴

15. B. Langkavel, *Botanik der spaeteren Griechen*, Βερολίνο 1866, σ. 80.

16. O. Penzig, *Flora popolare italiana*, τ. 1-2, Γένοβα 1924, σ. 134.

17. Δ. Σ. Καββάδας, *Εἰκονογραφημένον βοτανικὸν-φυτολογικὸν λεξικόν*, τ. 1-9, Ἀθήναι χ.χ., τ. 8, σ. 3917: «Αἱ σαρκώδεις, ἀτρακτοειδεῖς ρίζαι του». Ἡ *Encyclopedia Britannica 2005*, λ. *salsify* (= *Tragopogon porrifolius*), ἀναφέρει: «The thick white taproot», καὶ *taproot* = κάθετη ρίζα, ἢ κύρια ρίζα ποὺ πάει ἴσια μέσα στὴ γῆ, ἐνῶ τὸ *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς*, τ. 1, Ἐν Ἀθήναις 1933, σ. 273, λ. *ἀδράχτι*, *τό* = [...] 9) ρίζα δένδρου κατευθυνομένη καθέτως εἰς τὴν γῆν.

18. Du Cange, ὁ.π., σ. 886.

19. I. Χλωρός, *Λεξικὸν τουρκοελληνικόν*, τ. 1-2, Κωνσταντινούπολις 1899-1900, τ. 2, σ. 1509αβ.

20. Francis Johnson, *Encyclopedic Dictionary of Persian, Arabic, and English*, Λονδίνο (?) 1852, τ. 1-3, τ. 3, σ. 1080α.

21. *LSJ*⁹, σ. 324.

22. *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς*, τ. 4₁, Ἐν Ἀθήναις 1953, σ. 55.

23. Armenag K. Bedevian, *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish*, Κάιρο 1936, σ. 206, λῆμμα 335, 336.

24. Johnson, ὁ.π., τ. 1, σ. 410α.

«μαγκλάβιον, τὸ (< arab. *miḡlab*) Peitsche (= μαστίγιο, καμουτσί) [...] λῶ-
ροι, οὓς καλοῦσιν μαγκλάβια, μαστίζειν [...] Peitschenhieb (= καμουτσιά):
τεσσαράκοντα μαγκλάβια [...] Byzantion 21 (1951) 405 *KoIWaf* 179» (LBG
959).

Ὁ Du Cange²⁵ ἔχει ἀφιερώσει μιὰ δλόκληρη στήλη γιὰ τὶς λ. μαγκλά-
βιον, μαγκλαβίτης καὶ ἀναφέρει: «μαγκλάβιον, Clava, Baculus, quo quis
percutitur; unde & interdum pro flagello quo feriuntur rei accipitur. Glossae
MSS. ad Plutum Aristophanis: τύμπανα²⁶, ἤγουν τὰ κοινῶς μαγκλάβια»,
ἐνῶ ὁ T. G. Kolias²⁷ μᾶς πληροφορεῖ: «Unbeantwortet muß auch die Frage
nach der Bedeutung des Terminus μαγκλάβιον/μαγ(γ)λάβιον bleiben, eines
characteristischen Ausrüstungsgegenstandes bzw. einer Waffe der μαγκλα-
βίται, eines Korps der kaiserlichen Garde. Bei Pseudo-Kodinos werden die
Manglabia eindeutig als Riemen, Peitschen erklärt: in der übrigen Literatur
werden sie aber oft auch als Stäbe, Stöcke verstanden, wofür auch die
vermeintliche Etymologie des Wortes (*manus* + *clavus*) sprechen würde. Da
sie zumeist in der Bedeutung eines Züchtigungsinstrumentes vorkommen,
kann man sie wohl für Stöcke bzw. Stäbe, aber eher nicht für Keulen bzw.
Streitkolben halten».

Ὁ H. Lewy²⁸ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐτυμολόγησιν τῆς λ. καὶ γράφει: «Se-
mitisch ist wohl auch das späte μαγγλάβιον, μαγκλάβιον “Riemen, Rute
zum Züchtigen”: aus aramäischem ܡܘܓܠܒܐ *magl^ebâ* “Riemen, Peitsche,
Geißel”. So J. Levy, *Chald. Wörterb.* II, 6 und (Fleischer) 567, Muss-Arnolt
141. Allerdings läßt die von Ducange angegebene Bedeutung “clava, baculus”
auch an ein lateinisches **manuclavium* “Handkeule” denken», ἀλλὰ ἡ ἀρα-
μαϊκὴ λ. εἶναι μεταγενέστερη καὶ ὁ G. Meyer²⁹ παρατηρεῖ σωστὰ ὅτι:
«Unrichtig leitet Muss-Arnolt *Semitic words in Greek and Latin* nach
Fleischer bei Levy, *Chaldäisches Wörterbuch* II 567 das Wort aus aram.
ܡܘܓܠܒܐ [*magl^ebâ*] “Riemen, Peitsche” ab; richtig umgekehrt (= στὴν πραγματικό-
τητα τὸ ἀντίθετο), Sachs, *Beiträge* I 114».

Ὁ M. Canard³⁰ ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἔτυμο τῆς λ. καὶ γράφει: «Le mot est
donné comme dérivé de *manus clava*. L’analogie de μαγκλάβιον avec le
copte *μακλάβι* dérivé de l’arabe *miḡlab* (*mijlab*) voir (Dozy, s.v.), n’est

25. Du Cange, ὁ.π., σσ. 846-847.

26. Ἡ λ. τύμπανον, τὸ = «ξύλα οἷς τύπτονται ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἱ τιμωρούμενοι». Δ.
Δημητρόακος, *Μέγα λεξικὸν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-9, Ἀθῆναι 1964, τ. 9, σ. 7337.

27. T. G. Kolias, *Byzantinische Waffen. Ein Beitrag zur byzantinischen Waffenkunde von den
Anfängen bis zur lateinischen Eroberung*, Βιέννη 1988, σ. 179.

28. H. Lewy, *Die semitischen Fremdwörter im Griechischen*, Βερολίνο 1895, σ. 111.

29. Meyer, ὁ.π., σ. 40.

30. M. Canard, «Le cérémonial fatimite et le cérémonial byzantin, Essai de comparaison»,
Byzantion 21 (1951) 405 σημ. 1.

cependant peut-être pas fortuite, d'autant plus que le mot est glosé aussi par μάστιξ (= Ἡ ἀναλογία τοῦ μαγκλάβιον μετὰ τὸ κοπτικὸν τμακλάβι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν *miḡlab* (*mijlab*) μαστίγιο, ἴσως ὥστόσο δὲν εἶναι τυχαία, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ λ. ἐρμηνεύεται μετὰ τὸ μάστιξ). Ὁ R. Dozy³¹ ἔχει ἀποθησαυρίσει τὸ ἀκόλουθο λῆμμα: «مجلب *midžlab* = fouet (= μαστίγιο, καμουτσί), 1001 N. Bresl. I, 179, 13; cf. Fleischer *Gl.* 84 n. Comme les Coptes en ont fait τμακλάβι (sic), on semble avoir prononcé مجلب *madžlab*», καὶ ἡ παραγωγή τῆς λ. ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν مجلب *midžlab* = fouet, φαίνεται ὀρθή, ἰδιαίτερα ὅταν λάβουμε ὑπόψη μας καὶ τὸν τύπο *madžlab*, ὁ ὁποῖος εἶναι πλησιέστερος πρὸς τὸ μαγκλάβιον.

Ἡ συριακῆ-ἀραμαϊκῆ³² γνωρίζει τὴ λ. *مجلب* *maglbā* = scutica; a lash, whip (= μαστίγιο); *étrivières*³³ (= λουρὶ τῆς σκάλας, σκαλόλουρο· ἰμάς δι' οὗ ἀρτώνται οἱ ἀναβολεῖς κανονιζόμενοι εἰς τὸ προσῆκον μῆκος ἀναλόγως τοῦ μήκους τῶν ποδῶν τοῦ ἵππέως), *stirrupleather*, ἡ ὁποία σχετίζεται μετὰ τὸ ἀραβικὸν مجلب *midžlab*, *madžlab* = fouet (= μαστίγιο, καμουτσί), καὶ θεωροῦνται³⁴ ὅτι καὶ οἱ δύο λ. προέρχονται ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ ἑλληνικὸ μαγκλάβιον, τό· ἡ ἑλληνικὴ λ. ἀπαντᾷ, ὅπως ἀναφέρεται,³⁵ τὸν 9ο αἰ., καὶ ἡ προσπάθεια παραγωγῆς τῆς ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο λατινικὸν **man(μ)clavium* δὲν παρουσιάζει θετικὰ σημεῖα, γιὰτὶ ἡ μεταγενέστερη-μεσαιωνικὴ λατινικὴ δὲν παρέχει κάποια παρόμοια ἢ παρεμφορῆ λέξι, ἐνῶ ἔχουμε ἐξαιρετικὰ βοθηήματα στὴ διάθεσή μας.

Ὁ μελετητῆς διαπιστώνει ὅτι ἡ λ. ἀπαντᾷ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους στὴν ἑλληνικὴ, κοπτικὴ, συριακῆ-ἀραμαϊκῆ, μεταγενέστερη-μεσαιωνικῆ(?) ἀραμαϊκῆ, ἀραβικῆ, καὶ θὰ μπορούσε νὰ καταλήξει ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τίς λέξεις αὐτῆς τῆς περιόδου οἱ ὁποῖες καλύπτουν γλωσσογεωγραφικὰ τὴν Ἑγγὺς καὶ Μέση Ἀνατολή καὶ δὲν μποροῦν νὰ συνδεθοῦν μετὰ μιὰ συγκεκριμένη γλώσσα, γιὰτὶ οἱ λ. ποὺ παρατίθενται δὲν

31. R. Dozy, *Supplément aux dictionnaires arabes*, τ. 1-2, Leyden 1881, τ. 1, σ. 205α· ἡ γερμανικὴ σχολὴ χρησιμοποεῖ τὸ *ğ* γιὰ νὰ ἀποδώσει τὸ *dž*.

32. Carolus Brockelmann, *Lexicon Syriacum*, Halis Saxonum ²1928, σ. 117α· R. Payne Smith, *Thesaurus Syriacus*, τ. 1, Ὁξφόρδη 1879, σ. 723· *A Compendious Syriac Dictionary*, founded upon the *Thesaurus Syriacus* of R. Payne Smith, edited by J. Payne Smith (Mrs. Margoliouth), Ὁξφόρδη 1903, ἀνατ. Ὁξφόρδη 1979, σ. 250β.

33. L. Costaz, S.J., *Dictionnaire syriaque-français*, *Syriac-English Dictionary*, Beyrouth 1963, σ. 48.

34. Brockelmann, ὁ.π., σ. 117α, ὅπου ὑπάρχει παραπομπὴ σὲ μελέτη τοῦ σημαντικώτατου Th. Nöldeke, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 54, 161· M. J. MashKour, *A Comparative Dictionary of Arabic, Persian, and the Semitic Languages*, τ. 1-2, Tehran 1978, τ. 1, σ. 146α.

35. I. N. Καζάτζης - Τ. Α. Καραναστάσης, *Ἐπιτομὴ τοῦ λεξικοῦ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημώδους γραμματείας 1100-1669 τοῦ Ἐμμανουῆλ Κριαρᾶ*, τ. 2, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 87.

μποροῦν νὰ συσχετισθοῦν πληρέστερα· τὸ πιθανότερο ὁμῶς εἶναι ὅτι ὡς βάζση αὐτῆς τῆς ομάδας τῶν λέξεων ὑπόκειται ἡ ἀραβικὴ λ. *مجلد midžlad*³⁶, *madžlad* = a piece of skin which a wailing woman holds in her hand, and with which she slaps her face or her cheek; fouet (= μαστίγιω), ἀπὸ τὸ ρῆμα *دجل džalada*³⁷ = to whip, flog, lash (= μαστιγώνω), καὶ ὅπως στὴν ἑλληνικὴ ἢ λ. *μαγκλάβι* > *μαγκλάδιν*³⁸ (Σύμη), κατὰ ἀντίστροφη πορεία εἴχαμε στὴν ἀραβικὴ *midžlad-madžlad* > *midžlab-madžlab* > *μαγκλάβιον*.

«μαίσωλος, ὁ ? ζῶον τετράπουον, γενόμενον ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὅμοιον μόσχῳ Hesych μ 95.– (Μαισῶλος PB) (LBG 961).

Ἅ ἐκδότης τοῦ Ἑσυχίου Kurt Latte στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα ἀναφέρει:³⁹ «Ind. *mahiṣāḥ* “bubalus” Charpentier KZ 45,94,4», καὶ στὴν πραγματικότητά ἢ λ. ἀποδίδει τὸ σανσκριτικὸ⁴⁰ *mahishá* = a buffalo, διὰ μέσου τοῦ τύπου *mahilā* < *mahi* “*female”, “cow” (= ἀγελάδα).

«μανουσιάκων (gen. pl. ?) eine Heilpflanze: (Ps.-) Galen XIV 563» (LBG 972).

Ἡ λ. ἀπαντᾷ στὸ ἀκόλουθο χωρίο⁴¹: «[Περὶ πτύσεως] Ῥοσάτον τοῦ ζουφᾶ ἤτοι τοῦ ὑσσώπου ὅπερ ὠφελεῖ εἰς τὸν βῆχα καὶ τὴν στένωσιν καὶ εἰς τὸν πόνον τοῦ στήθους, ἢ σκευασία. μανουσιάκων β. οὐνάπια ἤτοι ζύντζιφα κ. ζεπιστάνια ἤτοι μυξία», καὶ ἔχει δειχθεῖ⁴² ὅτι ἢ λ. ζούφα προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *زوفو zūfa* = Ὑσσωπος ὁ φαρμακευτικὸς (*Hyssopus officinalis*), ἐνῶ ἢ λ. ζεπιστάνια ἀποτελεῖ διαφορετικὸν τύπον τῆς λ. *σεμπεστένες*, ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν *سبستان sabastān* < περσ. *سپستان sipistān* = sebesten, Καρδία ἢ μύξα.

36. Ed. W. Lane, *An Arabic-English Lexicon*, τ. 1-8, Λονδίνο 1860-90, τ. 2, σ. 443β· Dozy, ὁ.π., τ. 1, σ. 206β.

37. H. Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, edited by J Milton Cowan, Wiesbaden 1971³, σ. 130, καὶ παράγωγο τοῦ ρήματος εἶναι ἢ λ. *دجل džallād* = leather merchant; executioner, hangman, > τουρκ. *cellad, cellat* = δήμιος, τζελάτης, ὁ = δήμιος. Χλωρός, ὁ.π., τ. 1, σ. 620β.

38. Meyer, ὁ.π., σ. 40.

39. *Hesychii Alexandrini Lexicon*, τ. 2, Hauniae 1966, σ. 622, κριτ. ὑπομν. μ 95.

40. M. Monier-Williams, *A Sanskrit-English Etymological Dictionary*, Ὁξφόρδη 1899, ἀνατ. 1976, σ. 803α· R. L. Turner, *A Comparative and Etymological Dictionary of the Nepali Language*, Λονδίνο 1931, ἀνατ. 1980, σ. 483α: «*bhāisi*, s. buffalo, buffalo-cow.–*gāi bhāisi* pl. cows and buffaloes.– *mau bhāisi* buffalo-cow.[Sk. *māhiṣī* f., *māhiṣāḥ* m.]» τοῦ Ἰδίου, *A Comparative Dictionary of Indo-Aryan Languages*, Ὁξφόρδη 1962-85, σ. 573, ὅπου καὶ πολλὰ περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὸ θέμα.

41. Pseudo-Galenus Med., *De remediis parabilibus libri iii*, C. G. Kühn (ἐπιμ.), τ. 14, Λιψία 1827, σ. 563₁₂₋₁₅.

42. Καραποτόσογλου, «Ἑτυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις», ὁ.π., 150-151, 144-145.

Ἡ νέα ἑλληνικὴ γνωρίζει⁴³ τὴ λ. *μανουσάκι*, τὸ = (1) Ἴον τὸ εὖοσμον (*Viola odorata*), κοινῶς *μενεξέες*, *βιολέτα*, *ἴτσο*, *γιούλι*. (2) Νάρκισσος ὁ κυπελοφόρος ἢ ταζέτιος (*Narcissus tazetta*), κοινῶς *τσαμπάκι*, *ζαμπάκι*, *βουτσίνο*, *γκρίζο*, *ἴτσο*, ἢ προέλευση τῆς ὁποίας ἀπὸ τὸ τουρκικὸ⁴⁴ *منكشه* *menekşe* = Ἴον, *μενεξέες*, δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ,⁴⁵ καθὼς παρουσιάζεται οὐσιαστικὴ φωνητικὴ διαφοροποίηση, ἐνῶ ἡ λ. ἐτυμολογεῖται πληρέστερα ἀπὸ τὸ ἀρμενικὸ⁴⁶ *մանիշակ* *manušak* (δυτικὴ ἀρμενικὴ), *manušak* (ἀνατολικὴ ἀρμενικὴ) = *Veilchen* (= *μενεξέες*), ἀπὸ τὸ παχλαβὶ *vanušak*, (νεο)περσικὴ *banafša*⁴⁷ > τουρκ. *منكشه* *menekşe* = Ἴον, *μενεξέες*, καὶ προφανῶς ὁ μεσαιωνικὸς τύπος *μανουσιάκων* δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ λ. *μανουσάκι*.

«*μαρζανάβος*, ὁ ? Duc: Arnabo. Nic. Myreps. sect. 35, c. 1. (c. 2 *ζαρνάβω*).— Vgl. *ἀρναβόν* / *ἀρναβώ* LS, LSSup.» (LBG 974).

Ὁ Du Cange⁴⁸ ἔχει ἀποθησαυρίσει τὰ ἀκόλουθα: «*μαρζανάβος Arnabo*, apud Myrepsum sect. 35. cap. 1. ubi Aëtius *ἀρνάβον* habet. Cap. 2. *ζαρνάβω* occurrit», καὶ διαπιστώνουμε ὅτι οὐσιαστικὰ ἐπαναλαμβάνονται ὅσα ἀναφέρει ὁ Du Cange, ἐνῶ ἡ λ. *ἀρναβώ*⁴⁹, ἢ, *ἀρναβόν*, τὸ = Κούρκουμα ἢ ζεδοάρειος (*Curcuma zedoaria*, ἀγγλ. *zedoary*). Ἡ περσικὴ⁵⁰ λ. *زادوار* *zadwār* = *zedoary*, ἔχει περάσει στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ ὡς *ζαδῶριον*,⁵¹ *ζαδόαρ*, ἀλλὰ ἡ λ. *ζαρνάβω*, *ἀρναβώ*, ἢ, πρέπει νὰ συσχετισθεῖ μὲ τὸ μεσαιωνικὸ⁵² *ζαρναβᾶς*, ὁ = εἶδος ἀρωματικοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖο ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *زرنب* *zarnab* = *Libanotis* (*Libanotis*).

Ἡ λ. *μαρζανάβος*, ὁ, προέρχεται ἀπὸ τὸ περσικὸ⁵³ *مرزنجوش* *marzandžūš*, *مرزنجوشه* *marzandžošā*, *مرزنگوش* *marzangoš* = *amaracum*, vul.

43. Π. Γ. Γεννάδιος, *Λεξικὸν φυτολογικόν*, τ. 1-2, Ἀθῆναι 21959, τ. 2, σ. 598, 408, 651.

44. Χλωρός, ὁ.π., τ. 2, σ. 1805α.

45. Κ. Καραποτόσογλου, «Δυσετυμολόγητες ποντιακὲς λέξεις», *Ἀρχεῖον Πόντου* 37 (1982) 224-225, ὅπου καὶ περισσότερα στοιχεῖα (στὸ ἐξῆς: «Δυσετυμολόγητες ποντιακὲς λέξεις»).

46. H. Hübschmann, *Armenische Grammatik, Erste Teil, Armenische Etymologie*, Λιψία 1897, σ. 191, 311.

47. Ἡ νεοπερσικὴ λ. *بنفشه* *banafša*, *binafša*, *bunafša* = violet, βρίσκεται καὶ στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ ὡς: *μενεψός* = violett, purpurfarben: *μενεψὰ* καὶ *μενεψαὶ* τὰ ἴα τὰ πορφυρά: *μενεψὰ* τὰ ἴα DelLex 22,27. LBG, σ. 998.

48. Du Cange, ὁ.π., σ. 879.

49. LSJ⁹, σ. 244.

50. F. Steingass, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Λονδίνο 1892, σ. 612β (στὸ ἐξῆς: *Comprehensive Persian-English*).

51. Καραποτόσογλου, «Ετυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις», ὁ.π., 35-36.

52. Ὁ.π., 42.

53. Franz Meninski, *Thesaurus linguarum orientalium*, τ. 1-3, Βιέννη 1680, σ. 4570-Steingass, ὁ.π., σ. 1214β.

majorana, maggiorana; sampsuchum; rosa alba, colchicum, portulaca; mouse-ear (an odoriferous plant) (= Μυοσωτίς⁵⁴ ἢ ἔλοχαρής, μὴ μὲ λησιμόνει); a white rose; purslain (= ἀντράκλα, γλιστριδίδα), ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς λ. مرزن *marzan*⁵⁵ = mouse, καὶ گوش *goš*⁵⁶ = ear.

«μαρτασάγγιν, τὸ ? ὁ κεκαυμένος⁵⁷ μόλυβδος DelAn II 291,12 μαρτασάγκην PsGalen XVI 557» (LBG 975).

Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ περσικὸ⁵⁸ موردارسنگ *murdâr-sank*, *murda-sandž* = dross of lead (= σκωρία, ἀφρὸς τετηγμένου μολύβδου), ἴσως διὰ μέσου τοῦ ἀρμενικοῦ⁵⁹ τύπου ὑψημωσῶλη *mardasank*, *martasank*, *murta-sang*, *murtesenk* = Bleiglätte, λιθάργυρος (Γαλην.), ἐνῶ βρίσκεται καὶ στὴν ποντιακὴ⁶⁰ διάλεκτο ὡς μαρτασάγκ, τὸ = εἶδος φάρμακου.

«μαρτζιάν, τὸ (?) Koralle: DelLex 79,17; 80,30. DelAn II 352,19 app» (LBG 975).

Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ⁶¹ مرجان *mardžân* = coral; pearl, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ τουρκικὸ⁶² *mercan* [c = dž] = κοράλλιον.

«μάσινος (< lat. *massa* ?) massiv, fest ? σχοινίον SymStylJ 26,2 (μάσσ. v.l.). id. AntonStyl 24,15 app.; σχοινίον μασινόν 25,12.– μησινὸν σχοινίον PapSyl 62,11. id. AntonStyl 24,17 v.l.– Detor IV; μάσσινος LSSup. L» (LBG 977).

Ἡ λ. πιθανότατα δὲν ἔχει σχέση μετὰ τὸ λατινικὸ *massa* ἀλλὰ ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ⁶³ مئناه *mešnât*, *mešânijet*, *masnât*, πλ. *masânî* i.q. شني *šinj*, scil. flexura: item etiam *mišnât*, funis ex lana, pilis, similibusve contortus; a rope made of twisted hairs or wool (= σχοινὶ κατασκευασμένο ἀπὸ πλεγμένες τρίχες ἢ μαλλί).

54. Πρβ. τὸ ἀγγλικὸ ἐρμῆνευμα: *mouse-ear*, μετὰ τὸ: «μυδὸς ὄτα, οἱ δὲ μυοσωτίδα καλοῦσι (Διοσκ. 2, 183)».

55. Johnson, ὁ.π., τ. 3, σ. 1162α.

56. Ὁ.π., τ. 3, σ. 1049α.

57. Ἡ λ. κεκαυμένος χρησιμοποιεῖται σὲ παρεμφερῆς γλωσσάριο: «χαλκὸς κεκαυμένος τὸ ρασούκτιν», ἐνῶ ἡ λ. ρασούκτιν ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ περσικὸ راسخز *rasuht* = antimony. A. Delatte, «Le lexique de botanique du Parisinus graecus 2419», *Serta Leodiensia* 44 (1930) 8922. Johnson, ὁ.π., τ. 2, σ. 604γ.

58. Steingass, *Comprehensive Persian-English*, ὁ.π., σ. 1212α.

59. Hübschmann, ὁ.π., σ. 270, λήμμα 94.

60. Καραποτόσογλου, «Δυσετυμολόγητες ποντιακῆς λέξεις», ὁ.π., 226, μετὰ παρεμφερῆς τύπους στὴν τουρκικὴ, ἀραβικὴ καὶ ἀρμενικὴ, μετὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία.

61. F. Steingass, *A Learner's Arabic-English Dictionary*, Beirut 1972, σ. 982β (στὸ ἐξῆς: *Learner's Arabic-English*).

62. Χλωρός, ὁ.π., τ. 2, σ. 1634β.

63. Meninski, ὁ.π., στ. 4381. Johnson, ὁ.π., τ. 3, σ. 1119β.

«μηλόκοκκον, τὸ Weisdom ? ἢ τῶν ροιῶν ἢ τῶν μηλοκόκκων, φημι ζαρούρ κατ' Ἄραβας RufEphApp 592» (LBG 1019).

«μηλοκόκκων, ὁ Weisdom ? ζαρούρ· κατ' Ἀράβων λέγεται μηλοκόκκων, μέσπιλα καὶ ρόα TextPlant 10,107.152.– Vgl. REW 9603 (arab. za'rūr)» (LBG 1020).

Οἱ λ. μηλόκοκκον, τό, μηλοκόκκων, ὁ, δὲν προσδιορίζουν τὸ φυτό: Κράταιγος ἢ ὀξυάκανθα (Crataegus oxyacantha)⁶⁴, ἀγγλ. *hawthorn*, γερμ. *Weisdom*, κοινῶς⁶⁵ γλόγος, μουμουτζελιά, μουρτζιά, μπουρμπουτζελιά, τρικουκιά, ἀλλὰ ἀναφέρονται στὸ φυτό: Προύμνη ἢ ἐμβολιαζομένη (Prunus insititia), ἢ κοκκυμηλέα τοῦ Θεόφραστου⁶⁶ καὶ Διοσκουρίδη, κοινῶς κορομηλιά, κοκκομηλιά, κουμηλιά, ἀραβικὰ⁶⁷ زعرور za'rūr, zu'rūr = Κράταιγος ἢ ὀξυάκανθα (Crataegus oxyacantha).

«μίσιν, τό Vitriol ? σῶριν καὶ μίσιν, τὸ αὐτό BoissAn II 405. μίσυ LS, TLG» (LBG 1029).

Ὁ Ἄνθ. Γαζῆς⁶⁸ καταχωρίζει τὴ λ. «μίσυ, υος καὶ εως, τό. Mysi, Διοσκορ. ε' 112. ξανθὸς χάλκανθος, Vitriolerz. (2) εἶδος ἐν Κυρήνη φυσμένου ὕδνου», ἐνῶ ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι ἡ λ. σημαίνει⁶⁹: (1) a copper ore found in Cyprus. (2) truffle, Tuber aestivum, growing near Cyrene, ἐνῶ ὁ J. André⁷⁰ προσδιορίζει καλύτερα τὸ φυτὸ ὡς: «Truffe du désert, Terfezia leonis Tul. et autres Terfezia»· τὰ ὅσα ἀκολουθοῦν καλύπτουν τόσο τὸ γλωσσικὸ ὅσο καὶ τὸ πραγματολογικὸ μέρος τοῦ θέματος:⁷¹ «μίσυ, υος, τό, Misy: succus in metallis concretus in glebae formam vel pollinis aliquando, finitimus chalcitidi: ex ea namque efflorescit, quanquam non ex ea tantum, sed ex sory etiam atque melanteria, omnique atramento sutorio: nascitur in iisdem metallis in quibus et chalcitis, atque in se invicem aliquanto temporis spatio transeunt: luteum est, et micas habet auri colore internitentes. V. et Diosc. 5, 117. [Μίσυ ad ocularia emplastra adhibet Hippocr. in Nothis quae adjecta sunt libro i II. γυν. p. 635, 33. Μίσυ ξενικόν, Misy peregrinum, crebro celebrat Crito ap. Galen. 5 Κατὰ τόπ. p. 226, 41, et p. 227, 7 in pastillis ad

64. Bedevian, ὁ.π., σ. 206, λῆμμα 1220.

65. Καββάδας, ὁ.π., τ. 5, σ. 2135.

66. Γεννάδιος, ὁ.π., τ. 2, σ. 759· LSJ⁹, σ. 971.

67. Bedevian, ὁ.π., σ. 487, λῆμμα 2843· Κ. Καραποτόσογλου, «Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ στὸ κείμενο τῶν Ἀσσιζῶν», *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 64-65 (2003) 742-744, ὅπου καὶ περισσότερες πληροφορίες.

68. Ἄνθ. Γαζῆς κ.ἄ., *Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-3, Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1835-37, τ. 2, σ. 433.

69. LSJ⁹, σ. 1138.

70. André, ὁ.π., σ. 210.

71. *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 5, Παρίσι 1842-46, σσ. 1099-1100.

lichenas. FOES. OEc. HIPPI. *Τῶν μεταλλικῶν* interpretatur Hesychius. L. D. Plin. 34, 12, § 31, ubi Harduinus: «Nostris *Couperose jaune* s. Vitriolum Romanum.» V. Salm. in Solin. p. 815, B. Genit. *μίσος* legitur ap. Dioscor. 1, c., et *misys* ap. Cels. 5, 19, § 8 et 27. «Ap. Scribon. Larg. Compos. 34 et 240 legitur et *misys* in genitivo positione Latina, et fortasse etiam ap. Cels. alicubi. Quin et *misys* in genitivo legitur ap. eund. 6, c. 7, § 2, ut sit indeclinabile.» Forcellinus.] At Plin. 19, 3, [§ 12] post sermonem de tuberibus, Simile est, inquit, et quod in Cyrenaica provincia vocant *Misy*, praecipuum suavitate odoris ac saporis, sed carnosius, et quod in Thracia [Iton, et quod in Graecia] Ceraunium. [Pro *ceraunium* Harduinus recte *geranion* reposuit e libri huius indice, in quo diserte legitur, e Mss. omnium fide, *Misy*, *iton*, *geranion*: et ipse Theophrastus ap. Athen. 2, p. 62, A (quem Plinius hoc l. vertit), et Apuleius De herb. (qui Plinium sequitur) haec tria tuberum genera iisdem fere verbis laudant. V. Salm. in Solin. p. 498, b, B, qui ex Apuleio inseruit verba «*Iton...Graecia*.» Testibus Theophrasto (l. c. sive H. Pl. i, 6, 13: *Τοῦ φουμένου περὶ Κυρήνην, ὃ καλοῦσι μίσου*), Athenaeo, Plinio, et Apuleio, *misys*, tuberis genus, Cyrenaeorum vocabulum est. Forte Aegyptiacum origine est. Quam facilis ex Aegypto transitus fuerit in Cyrenaicam provinciam, sponte patet cuique. V. Sturz. De dial. Maced. et Alex. p. 154. ANGL. Ap. Alex. Trall. 3, p. 206: *Χαλκίτεως χαλκοῦ κεκαυμένου καὶ μειίας*, ubi Int. *mysi* pro *misys*, scribeo *μισείας*, ut in cod. Reg. 1334, ap. Ducang. Gl. p. 1238, est: *Μίσσει καὶ ὁ χαλκίτης*. STRUV.]».

Ὁ P. Chantraine⁷² ἔχει ἀποθησαυρίσει τὴ λ. καὶ ἀναφέρει: «*μίσι*, -ος et -έως: n., minerai du cuivre trouvé à Chypre (Hp.), truffe du désert trouvé en Cyrénaïque (Thphr.), ch. André, *Lexique* s. u. *misys*. Est-ce le même mot?», καὶ διαπιστώνουμε ὅτι δὲ γίνεται καμιά ἀναφορὰ στὴν προέλευση τῆς λ., παρὰ μόνο τίθεται τὸ ἐρωτηματικὸ ἐὰν πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια λ. ἢ ἀπλῶς πρόκειται γιὰ ὁμώνυμο (homonym) τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς.

Ὁ μελετητὴς διαπιστώνει ἀπὸ τὸ χωρίο ποὺ παρατίθεται: «*σῶριν καὶ μίσι*, τὸ αὐτὸ BoissAn II 405», ὅτι ἡ λ. *σῶριν* χρησιμοποιεῖται ὡς συνώνυμο τῆς λ. *μίσι*, ἐνῶ τὸ ἀκόλουθο χωρίο ἀπὸ τὰ ἀλχημικὰ κείμενα δείχνει ὅτι οἱ δύο λέξεις καὶ ἄλλες συναφεῖς ἀνήκουν στὸ ἴδιο σημασιολογικὸ πεδίο· τὸ κείμενο ἀναφέρει:⁷³ «*Ὡχρα ἀττική, σινώπη ποντική, θεῖον ἄθικτον ὃ ἐστίν [μέρη] λίτρα α΄ καὶ λιθοφρύγιον, σῶριν ξανθόν, χαλκάνθη ξηρά, κιννάβαριν, μίσου ὀπτόν, μίσου ὠμόν, ποιήσεις ἀνδροδάμαν, θεῖον, ἀρσένικον, καὶ σανδαράχη*», ἐνῶ ἡ γαλλικὴ μετάφραση

72. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, τ. 1-2, Παρίσι 1968-1980, τ. 2, σ. 706.

73. *Collection des anciens alchimistes grecs*, M. Berthelot - Ch.-Em. Ruelle (ἐπιμ.), τ. 2, Παρίσι 1888, σ. 241₁₂₋₁₆, καὶ *Traduction*, σ. 232.

ἀποδίδει τοὺς διάφορους ὄρους ὡς ἐξῆς: «*Ocre attique, minium du Pont, soufre natif: on en prend une livre; pierre phrygienne, sori jaune, couperose sèche, cinabre, misy cuit, misy cru. Tu fabriqueras l'androdamas, le soufre, l'arsenic, la sandaraque*».

Ἡ λ. *σῶριν* προέρχεται ἀπὸ τὸ περσικὸν⁷⁴ *سوری sūri* = *planta odorosa rubra*, pec. species rosae rubrae elegantis, et exhilarantis, et ex nigro *rubra*, et hilaritas, Cast. vitriolum, seu chalcantum rubrum; a beautiful red rose of an odoriferous and exhilarating flavour; *vitriol, red copperas*, καὶ ἡ λ. *μίσιν, μίσυ, τό*, ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ περσικὸν⁷⁵ *مس mis* = *aes*, pec. *rubrum; copper*. ἡ λ. χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ προσδιορίσει τὸ φυτό: Τερφεζία ἢ λεόντειος (*Terfezia leonis*), γιὰ τὸ φυτὸν⁷⁶ ἔχει σάρκα κίτρινη, στὸ χρῶμα τοῦ χαλκοῦ, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγῳ φέρει τὴ δημῶδη ὀνομασία *χαλκούτσα*, δηλαδή τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ ὀδήγησαν σὲ δύο διαφορετικὲς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ ἔννοια *χαλκός* γιὰ νὰ ἀποκαλέσουν τὸ συγκεκριμένο φυτό.

«*μιτρόμηλος ? ἢ ὄχρα DelAn II 335,27*» (LBG).

Ἡ λ. εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὶς λ. *μίλτος*⁷⁷, ἡ = παρ' Ὀμήρῳ λέγεται, χρῶμά τι ἐρυθρόν, (κοκκίνη βαφή), δι' οὗ τὸ τῶν νηῶν ἔμπροσθεν βάπτονται εἰς ὠραϊσμόν. (2) κατὰ τὸν Πλίνιον ἐλέγετο καὶ ἡ κιννάβαρις, ἢ βέλτιον τὸ ἄμμιον, (σουλεένη) *Minium*. καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς σημασ. ἔξαιρ. ὡς παρὰ Πλουτάρχ. κεῖται “*Μίλτινον*”, ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ *Minium*, τὸ κόκκινον χρῶμα, δι' οὗ ἔβαπτον τὰ ἀγάλματα τοῦ Διός. (3) ταῦτὸν τῷ ἐρυσίβῃ, διὰ τὸ ἔχει κόκκινον χρῶμα, *rubigo*, καὶ *μηλίζ*⁷⁸, ἡ = κίτρινον χρῶμα, ὄχρα. ταῦτὸν τῷ *μηλία γῆ*, κίτρινος, ξανθὴ ἢ κίτρινος βεβαφή, καὶ ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο **μιλτόμηλος* > *μιτρόμηλος*, μὲ ὑποχωρητικὴ ἀνομοίωση λ-λ > ρ-λ, καὶ προφανῶς ἡ λ. προσδιορίζει πιθανὸν ἓνα εἶδος κοκκινοκίτρινης ὄχρας.

Τὸ πραγματολογικὸ μέρος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, γιὰ τὴ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ γλωσσικὸ καὶ πληροφοροῦμασθε:⁷⁹ «*ὄχρα, ἡ, Coloris quoddam genus est, a luteo s. palido colore denominatum ut e Gal. videre est, qui*

74. Meninski, ὁ.π., σ. 2706· Johnson, ὁ.π., τ. 2, σ. 722β.

75. Meninski, ὁ.π., σ. 4603· Johnson, ὁ.π., τ. 3, σ. 1171α.

76. Καββάδας, ὁ.π., τ. 8, σ. 3872: «εἰς ἀμμώδεις γαίας, παρὰ τὰς ρίζας ποιδῶν ἢ φρυγανωδῶν φυτῶν κατὰ προτίμησιν Κιστωδῶν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, γνωστὸν ὡς ἴτανο, ἴτνο, ὕκνο. Ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς μὲ σάρκα κίτρινη καὶ καρπόσωμα μικρὸν (*var. minor*) εἰς Ἀχαΐαν ἔνθα ὀνομάζεται *χαλκούτσα* μὲ καρπόσωμα μεγάλον (*var. majus*) εἰς Ἀχαΐαν ἔνθα ὀνομάζεται *βασιλοῖτανα*».

77. Γαζῆς κ.ἄ., ὁ.π., τ. 2, σ. 429.

78. Δημητράκος, ὁ.π., τ. 6, σ. 4668· Γαζῆς κ.ἄ., ὁ.π., τ. 2, σ. 420.

79. *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 7, Λονδῖνο 1825, σ. 11001· Γαζῆς κ.ἄ., ὁ.π., τ. 3, σ. 32.

Comm. 2 in Hippocr. de Victus Rat. in Morb. acut. ait Ἔστι δὲ τὸ ὠχρὸν χρῶμα κατ' ἀλήθειαν τοιοῦτον, οἷον πῦρ καὶ τὸ τῆς καλουμένης ὠχρας, ὀξυνομένης κατὰ τὴν προσηγορίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς. Terrae species est, inquit Gorr., colore luteae, a quo nomen habet. Duorum vero est generum: una, nativa s. fossilis, quae ex attica olim deferebatur praestantissima, nunc autem e Dacia atque Hungaria; altera factitia, quae e plumbo adusto fit, aceto extincto, et nominatur usta: pictoribus magis usitata. Uri tamen potest et nativa, atque lavari cadmiaie modo, ut scribit Diosc., qui commendat ochram levissimam et omnino luteam, (μηλίνην δι' ὄλου,) saturatam, non lapidosam, friabilem. Paratur ex ea emplastrum, quod δι' ὠχρας nominatur. Rursum Diosc. 5, 112. rubricam fabrilem scribit fieri τῆς ὠχρας καιομένης καὶ μεταβαλλούσης εἰς μίλτον⁸⁰ ut et Theophr. in lib. de Lapidibus, *Γίνεται*, inquit, *μίλτος καὶ ἐκ τῆς ὠχρας καιομένης καὶ μεταβαλλούσης εἰς μίλτον*».

«μνοῖος, ὁ ? ὁ ἵπνος CramOx II 29,24 Theognost. can.). – (LSSup)» (LBG 1033).

Ἡ λ. ἔχει ἀποθησαυρισθεῖ καὶ ἀναφέρεται:⁸¹ «μνοῖος, ὁ, Furnus, ὁ ἵπνός, Theognost. Can. p. 49, 24. L. DIND.]», καὶ ἀπαντᾷ στὸ ἀκόλουθο χωρίο:⁸² *Τὰ διὰ τοῦ οἴου δισύλλαβα ἀρσενικὰ προσηγορικά, εἴτε προπερισπώμενα, εἴτε ὀξύτονα, εἴτε πνευματικά, εἴτε ἀναφορικά, διὰ τῆς οἰ διφθόγγου γράφονται. οἷον, σμοῖος τὸ ἐπιθετικόν. σκοῖος ὁ σχολιός. δοῖος. μνοῖος ὁ ἵπνός, καὶ ἀπαντᾷ ἅπαξ στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία: ἡ λ. ἵπνός, ὁ, καὶ ὄχι ἵπνος ὅπως ἀναφέρεται στὸ παραπάνω λήμμα, σημαίνει⁸³: «τὸ παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ ἰταλ. συνήθως φοῦρνος, στοῦα, Οὐγγαριστὶ σόμπα, ἔξαρι. ὁ τῶν βαλανείων, διὰ τῶν ὁποίων ζεσταίνουσι τὸ λουτρόν καὶ τὸ εἰς λούσιμον ἀναγκαῖον νερόν. (2) λέβης, χάλκωμα, τουρκβ. καζάνι κτισμένον ὀλόγυρα ὡς φοῦρνος· ἡ ἔστια, παρεστιὰ μαγειρείου· τὸ μαγειρεῖον· ἡ καπνοδόχη, τὸ τουρκβ. ὀτσιάκι, ἄλλως καὶ φανὸς λεγόμενος».*

80. Παρεμφερὲς εἶναι τὸ χωρίο: *καιόμενον δὲ τὸ καθαρὸν ψιμμύθιον εἰς τὸ καλούμενον συρικὸν μεταβάλλει, ὅπερ οἱ ἰατροὶ, σάνδουκα ὀνομάζουσιν. Aëtii Amideni, Libri medicales i-iv, A. Olivieri (ἐπιμ.), βιβλ. ii, κεφ. 823-825. Ἡ λ. συρικὸν ἐπιβιώνει στὴ νεοελληνικὴ ὡς *συρίκι* = εἶδος κόκκινης βαφῆς, καὶ ὁ Ἄντ. I. Θαβώρης, *Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα καὶ (μετοχές) στὴ νέα ἑλληνικὴ*, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 82, παράγει τὴ λ. λαθεμένα ἀπὸ τὸ μτγν. ἐπίθετο *συρικὸς* = αὐτὸς ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ Συρία ἢ ἀνήκει στοὺς Σύρους, ἐνῶ ὁ Καραποτόσογλου, «Ἑτυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις», ὅ.π., 141, ἔχει δεῖξει ὅτι ἡ λ. ἑτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀραμαϊκὸν *syrgwn* < περσ. زرگون *zar-gûn* = of the colour of gold, > ἀραβ. زرقون *zar-qûn* = vermilion (= βερμιγιόν, ζωηρὸ ἐρυθρὸ χρῶμα, κιτρινο-πορτοκαλί).*

81. *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 5, σ. 1126.

82. *Canones sive De orthographia*, J. A. Cramer (ἐπιμ.), *Anecdota Graeca e codd. manuscriptorum bibliothecarum Oxoniensium*, τ. 2, Ὁξφόρδη 1835, section 264₁₋₄.

83. Γαζής κ.ά., ὅ.π., τ. 2, σ. 87.

Τὸ ἴδιο κείμενο ἀναφέρει σὲ ἄλλο σημεῖο:⁸⁴ τὰ διὰ τοῦ νιός ὑπὲρ δύο συλλαβάς, μὴ σημαίνοντα μέρος σωματικόν, μήτε μετουσίαν δηλοῦντα, διὰ τοῦ ι γράφονται. Τιτάνιος. Γερήνιος. Ἑλλήνιος. Τροιζήνιος. παρθένιος. πυθμένιος. Λυκαόνιος. Σαλαμίνιος. Ἐλευσίνιος. τὰ κλονίος καὶ μονίος τὴν αὐτὴν γραφὴν φυλάτταντα τὸν τόνον ἤμειψεν τὸ μὲν παροξύνεται τὸ δὲ μονίος ὀξύνηται. δεχόμενον δὲ καὶ αὐτὸ πλεονασμὸν τοῦ υ ἐν τῷ “μούνιος ὕπνος” πρόσκειται μὴ σημαίνοντα μέρος σωματικόν», καὶ εἶναι πιθανὸν ἀπὸ τῆ φράση: μούνιος ὕπνος, νὰ δημιουργήθηκε ἀπὸ ἀντιγραφικὸ σφάλμα καὶ παρανόηση τὸ λῆμμα: *μνοῖος ὁ ἱπνός ἢ ἱπνος*.

«*μνοχάς, ἢ ? Cordia myxa, Sebesten, Brustbeere: μνοχάδες τὰ μνοχάρια DelLex 80, 20; μνοχαιπέ· τὰ μνοχάρια 79,31. DucApp I 137: μνοχαιτάς Const. Africanus.– Duc; Langkavel 142,14*» (LBG 1055).

Ἡ λ. ἀπαντᾷ μὲ τρεῖς περεμφερεῖς τύπους ὡς: *μνοχάς, μνοχαιπέ, μνοχαιτάς* καὶ προσδιορίζει τὸ φυτό:⁸⁵ Κορδία ἢ μύξα (*Cordia myxa*), κοινῶς *μνοξιά* (Κύπρος), ἐνῶ στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ συνώνυμο:⁸⁶ *ζεπιστάνια, σεμπεστέναις* (*Cordia myxa*)· ἢ λ. παράγεται ἀπὸ τὰ ἀραβικὰ⁸⁷ *مخاطه muhâta, مخيط muhâit* = Κορδία ἢ μύξα (*Cordia myxa*); the *Cordia myxa*, or smooth-leaved cordia; also called *sebestena*, and *sebesten*, and *Assyrian plum*; a kind of tree, producing a viscous fruit, whence its name, like the Greek *μύξα*, which signifies both mucus and this kind of plum, which is eaten.

«*μύριγμα, τό Gewebe ? DelAn II 291,7. μύρηγμα DelLex 21,33. μύριμα BoissAn II 401.– Duc. Tgl; vgl. μύρηγμα LS ?*» (LBG 1056).

Ὁ A. Delatte⁸⁸ ἐκδίδει: «*μύριγμα ἢ κροκὺς τῶν θαλασσίων κηρύκων καὶ πινῶν· καὶ τὸ ἐξυσμένον καὶ μαλακὸν ἔριον*», ἐνῶ ἢ λ. *κροκὺς*,⁸⁹ ἢ = φλόκος, κυρίως τὰ ἐκ τοῦ φαδίου τοῦ ὑφάσματος ἐκκρεμάμενα μαλλιά, πρβλ. ὅμως τῆ λ. *κροκίς*,⁹⁰ ἢ = τολύπη, κουβάρι ἐκ μαλλοῦ, ὡς τὸ ἐν τῆ συνηθ. *κροκίδιον*. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Γαλην. “*Κροκίδα κογχυλίου*” εἶπεν, ὁ Ἀέτιος ἐξέφρασε διὰ τοῦ “*Πτύγμα πορφύρας ἐρίου*”· καὶ ὁ Πλιν. διὰ τοῦ,

84. *Canones sive De orthographia*, section 299₁₋₉. Ὁ *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 5, σ. 1167, σημειώνει: «Τὸ μονίος ὀξύνηται· δεχόμενον δὲ καὶ αὐτὸ πλεονασμὸν τοῦ υ ἐν τῷ “μούνιος ὕπνος”, addendum esse προπαροξύνεται, sed delendum potius est δὲ et et scribendum hic quoque *μουνιός*».

85. Καββάδας, ὁ.π., τ. 5, σ. 2060-2061.

86. Καραποτόσογλου, «Ἐτυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις», ὁ.π., 44-145.

87. Bedevian, ὁ.π., σ. 199, λῆμμα 1176· Lane, ὁ.π., τ. 7, σ. 2695β· Ahmad Sh. Al-Khatib, *Chihabi's Agricultural and Allied Terminology, English-Arabic*, Beirut 1981, σ. 161.

88. *Anecdota atheniensia et alia*, τ. 2, A. Delatte (ἐπιμ.), Παρίσι 1939, σ. 291₆₋₇.

89. Γαζής κ.ἄ., ὁ.π., τ. 2, σ. 266.

90. Ὁ.π.

Lanam conchylio infectam, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς μαλλίον λέγομεν, καθὼς π.χ. τῆς πίννας. Ἔρα ἡ κρόκη, ὃ ἐστὶ τὸ φάδι, δίδει εἰς τὸ ὕφασμα μαλακότητα.

Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο⁹¹ μῆρου(γ)μα, τό = ταῦτὸν τῷ κάταγμα· τὸ ἐλκυσθέν, τὸ μαδισθέν, γναθέν· τὸ νῆμα, ἡ κλωστή, τὸ ῥάμμα, σχοινίον, καλώδιον, τριχιά.

«μουνίν, τό weibliche Scham: TzetzEpilog 21. MM II 52 (a. 1383)– Kr; Somav, Andr, LKN -ί» (LBG 1047).

Ἄ Du Cange⁹² ἔχει καταχωρίσει τὴ λ. καὶ μᾶς πληροφορεῖ: «μουνί, Cunnus, αἰδοῖον γυναικός, in Corona pretiosa. Fortè pro βουνί, quomodo *Mottam* vulgò dicimus. Glossae Graecobarb. τὸ γυναικός τὸ αἰδοῖον, ὃ καλοῦσι μουνίν. Hinc Ἀργομουνιατικόν, tributum quod pendunt viduae, apud Chios insulanos», ἐνῶ ὁ Ἄδ. Κοραῆς⁹³ παράγει τὴ λ.: «ἀπὸ ἄχρηστον καὶ ἄσεμνον λέξιν παλαιὰν Μύλλον συγγενῆ τοῦ ῥήμ. Μύλλω, Ἑλλ. λέξεως τῶν Σικελῶν Ἑλλήνων σημαίνουσης τὸ “Μύλλει, πλησιάζει” τοῦ Ἡσυχίου [...]. Φέρει ἐδῶ καὶ ὁ Δ. καὶ σύνθ. ἄσεμνοτέραν λέξιν, Ἀργομουνιατικόν, χηρείας πρόστιμον, Ἑλλ. μὲ ἐξήγησιν Tributum quod pendunt viduae apud Chios insulanos ἤγουν φόρος διδόμενος ἀπὸ τὰ χήρας εἰς τὴν νῆσον Χίον».

Ἄ G. Boerio⁹⁴ ἔχει ἀποθησαυρίσει τὴ βενετικὴ λ. *mona*⁹⁵ = τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο, καὶ παρατηρεῖ γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λ.: «*mona* (coll’ o stretto) s. f. Natura; Potta; Conno, e per met. Salvadanaio e Castagna. Figura, dicesi per onestà. I Greci moderni dicono *Muni*, il che lascia in dubbio se questa voce sia venuta dai Graeci a noi, o da noi sia passata ai Greci» ἢ προβληματικὴ γιὰ τὴν προέλευση τῆς λ. συνεχίζεται, γιὰτὶ ἀπλούστατα οἱ ἀπόψεις ποὺ ἔχουν διατυπωθεῖ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ἀξιόπιστες, ἐνῶ τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι ἡ βενετικὴ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ ἑλληνικὸ μουνίν, τό, γιὰτὶ ἡ ἑλληνικὴ λ. ἀπαντᾷ ἤδη ἀπὸ τὸν 12ο, ἐνῶ ἡ βενετικὴ καταγράφεται τὸν 15ο αἰ., καθὼς καὶ ἡ ὑπαρξή της στὴν κατωιταλική, καθιστᾷ ἀνίσχυρη τὴν παραγωγή τῆς ἑλληνικῆς λ. ἀπὸ τὴ βενετικῆ.

Ἄ M. Cortelazzo⁹⁶ ἔχει πραγματευθεῖ τὸ θέμα ἐξονυχιστικὰ καὶ ἀναφέρει: «[...] ma la prima attestazione della voce è stata trovata dal Folena in un sonetto in milanese di Benedetto Dei (verso il 1471): *Chi levassi el muni e*

91. Γαζής κ.ἀ., ὁ.π., τ. 2, σ. 424.

92. Du Cange, ὁ.π., σ. 961.

93. Κοραῆς, ὁ.π., τ. 5₁, σ. 221-222.

94. G. Boerio, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 21856, σ. 422.

95. S. Battaglia, *Grande dizionario della lingua italiana*, τ. 10, Torino 1978, σ. 755· Meyer, *Neugriechische Studien* IV, Βιέννη 1895, σ. 54.

96. M. Cortelazzo, *L’influsso linguistico greco a Venezia*, Bologna 1970, σ. 146.

l'armoré... «St. filol. It.» X (1952), p. 107 (l'interpretazione “conno” è dello stesso Dei, ib. 131). [...] l'antica documentazione (J. Tzetzes XII sec.; “Byz. Zeit.” XLVI, 1953, p. 305) in greco (e la sua presenza nelle colonie greche dell'Italia Meridionale: EWUG 1406. = 338: un influsso veneziano limitato alla remote pendici di Bova, come vuole il Parlange, Ann. Facoltà Magistero di Bari VI, 1967, p. 246, giacché si deve escludere il sic. *munnu*, non è ipotesi da accettare tranquillamente); la sua inserzione nell'ondata di grecismi penetrata a Venezia tra il Quattro ed il Cinquecento, certo portativi dei soldati di ventura allora arruolati anche per operazioni militari in Italia; l'area coperta nella Grecia stessa e la sua produttività, che non possono essere poste a confronto con il limitatissimo territorio sempre coperto nelle zone d'immediata influenza veneziana in Italia». Ό G. Rohlfs⁹⁷ ἔχει καταχωρίσει τὸ ἀμάρτυρο λήμμα: «*μοῦνος “weibliche Scham”: bov. (b, ch, g) *múnno* m. “pudende femminili”; dim. bov. (g) *to munnáci*.- In Griechenland τὸ μουνὶ neben dem augm. ὁ μοῦνος.- Das Wort wird meist mit venez. *mona* “conno” verbunden (Andriotis 147), was sehr zweifelhaft ist. Die italogriechische Form läßt eine ältere einheimische griechische Tradition erkennen; vgl. noch westsiz. (Erice) *munnu* “conno”, καὶ ἐπιχειρηματολογεῖ γιὰ τὴν ἐλληνικὴ προέλευση τῆς λέξης.

Ό D. Moutsos⁹⁸ παραθέτει στὸ μελέτημά του τὶς ἀπόψεις ποὺ ἔχουν διατυπωθεῖ καὶ καταλήγει παρουσιάζοντας τὴ δική του ἐρμηνεία: «The proto-form *μνί(ο)ν which G. Hatzidakis derived from εὐνίον and M. Philentas from μνοῦς, despite the lack of semantic plausibility, could, nevertheless, be considered a derivative of a substantivized present infinitive βινεῖν of the verb βινῶ “coire”. As φα(γ)ῖ⁹⁹ “meal” came to develop the concrete meaning “food” from the infinitive (cf. the dialectal noun πιεῖ n. “drink”, likewise βινεῖν from “coire” developed the sense “cunnus” [...]) Thus as εὐνοῦχος yielded μουνουῦχος (εὐνοῦχος [ἐ] βνοῦχος > *μνοῦχος > μουνουῦχος) in the same way μουνὶ could result from *μνιν (< *βνίν < βινεῖν). [...] It should be pointed out that the noun γαμήσι n. “coition, copulation” is also substantivized infinitive of the verb γαμῶ which came to mean “coire”. [...] This explanation answers G. Rohlfs objections against the borrowing of μουνὶ from venetian *mona* and explains fully the diffusion of such variants as, for example, West Sicilian (Erice) *munnu* “conno”, whose origin can hardly be traced back to venetian *mona*».

97. G. Rohlfs, *Lexicon graecanicum italiae inferioris*, Τυβίγγη 1964, σ. 338· Ἄν. Καραναστάσης, *Τοποικὸν Λεξικὸν τῶν ἐλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς κάτω Ἰταλίας*, τ. 3, Ἀθήναι 1988, σ. 517.

98. D. Moutsos, «Varia etymologica graecanica», *Byzantion* 45 (1975) 125-127, σ. 127.

99. Γ. Χατζιδάκης, *Μεσαιωνικὰ καὶ νέα ἐλληνικά*, τ. 1, Ἐν Ἀθήναις 1905, σ. 588.

Ὁ Ἐμμ. Κριαρᾶς¹⁰⁰ παραθέτει τὴν ἐρμηνεία τοῦ D. Moutsos ἐκφράζοντας ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ὀρθότητά της, ἐνῶ τὸ ΛΚΝ¹⁰¹ παρουσιάζει στὴν πραγματικότητα τὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ ἀείμνηστου Ν. Ἀνδριώτη,¹⁰² ὁ ὁποῖος ἔχει καταχωρίσει τὶς ἀκόλουθες τρεῖς προσεγγίσεις: (1) τοῦ Γ. Χατζιδάκη,¹⁰³ ὁ ὁποῖος ἀπλῶς ἀναφέρει: «τὸ μουνί (εὐνίον - εὐνή ἢ ἐκ τοῦ *monna*), (2) τοῦ Μ. Φιλήντα¹⁰⁴ ὁ ὁποῖος συσχετίζει τὴ λ. μὲ τὸ ἀμάρτυρο *μνίον < ἀρχ. μνοῦς,¹⁰⁵ ὁ = τὸ μαλακὸν χνούδι τῶν γενείων, ἴουλος· καὶ τὸ ἀπαλὸν μαλλίον τῶν νέων ζώων καὶ πτηνῶν, καὶ (3) τὴν παραγωγὴ τῆς λ. ἀπὸ τὸ βενετικὸ *mona*.

Ὁ πιὸ σημαντικὸς συσχετισμὸς τῆς μεσαιωνικῆς-νεοελληνικῆς λ. εἶναι μὲ τὸ βενετικὸ-ἰταλικὸ *mon(n)a*, γιὰ τὴ μοιράζονται τὴν ἴδια σημασία καὶ μορφολογία, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναφέρθηκαν εἶναι σαφὲς ὅτι ἡ βενετικὴ λ. προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο· ἡ μόνη ἐρμηνεία ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει κάποια στοιχεῖα πιθανότητας εἶναι αὐτὴ τοῦ D. Moutsos, ἀλλὰ τὸ ρῆμα¹⁰⁶ βινέω -ῶ = ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, παρὰ νόμῳ συνουσιάζομαι, ἀπαντᾷ¹⁰⁷ καὶ ὡς βινητιῶ -άω ἐφετικὸ τοῦ βινέω -ῶ = ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἔχω ὄρεξιν πρὸς συνουσίαν, καὶ ἐπιβιώνει στὴν ποντιακὴ διάλεκτο¹⁰⁸ ὡς: βιντῶ, βιντᾶζω, βιντᾶγομαι = (1) ὀργῶ πρὸς συνουσίαν. (2) ἐνεργ. καὶ μεσ. ἐπὶ βοῶν, οἰστρηλατοῦμαι, γεγονὸς τὸ ὁποῖο δείχνει τὶς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζονται στὸ φωνητικὸ μέρος, ἐνῶ ἡ σημασιολογικὴ ἀνέλιξη ὅπως παρατίθεται εἶναι ἀπαράδεκτη, γιὰ τὴν ἐὰν ἀκολουθήσουμε τὸ ἴδιο σκεπτικὸ τότε ἢ λ. φιλί, τό, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀπαρέμφατο φιλεῖν < φιλῶ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀναπτύξει τὴ σημασία: *στόμα, ἐνῶ ἐπίσης παρατηροῦμε ὅτι τὸ ἀπαρέμφατο τοῦ

100. Ἐμμ. Κριαρᾶς, *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημόδους γραμματείας*, τ. 11, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 57· I. Ν. Καζάκης - Τ. Α. Καραναστάσης, *Ἐπιτομὴ τοῦ Λεξικοῦ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημόδους γραμματείας 1100-1669 τοῦ Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶ*, τ. 2, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 182.

101. *Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς*, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 875.

102. Ν. Π. Ἀνδριώτης, *Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς*, τρίτη ἔκδοση μὲ διορθώσεις καὶ προσθήκες τοῦ συγγραφέα, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 129.

103. Χατζιδάκης, *MNE*, τ. 1, σ. 395.

104. Ὁ Ἀνδριώτης, *ΕΛ*, σ. 214, παραπέμπει στὸ σημαντικότερο ἔργο τοῦ Μ. Φιλήντα, *Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνική*, τ. 4, σ. 54, ἀλλὰ ὁ τέταρτος τόμος τῆς παραπάνω ἐργασίας δὲν κυκλοφόρησε ἐπίσημα, ἀλλὰ προφανῶς ἔμεινε ἀτελείωτος καὶ ἔγινε γνωστὸς σὲ ἓνα μικρὸ κύκλο ἀτόμων.

105. Γαζής κ.ἄ., ὀ.π., τ. 2, σ. 436.

106. *LSJ*⁹, σ. 315· Δημητράκος, ὀ.π., τ. 2, σ. 1412.

107. *LSJ*⁹, σ. 315· Δημητράκος, ὀ.π., τ. 2, σ. 1412.

108. Α. Α. Παπαδόπουλος, *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς ποντικῆς διαλέκτου*, τ. 1-2, Ἐν Ἀθήναις 1958-1961, τ. 1, σ. 187· *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς*, τ. 3, Ἐν Ἀθήναις 1941-1942, σ. 534.

ρήματος *γαμῶ* > *γαμήσειν* > *γαμήσι*,¹⁰⁹ *τό* = (1) ἡ συνουσία. (2) (μτφ.) μεγάλη δυσκολία, δὲν ἔχει ἀναπτύξει τὴ σημασία: **γυναικεῖο αἰδοῖο*.

Οἱ λέξεις ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ προσδιορίσουν τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο προέρχονται πολλές φορές ἀπὸ τὶς ὀνομασίες διαφόρων καρπῶν, πβλ. τὴ λ. *ἀπίδι*,¹¹⁰ *τό* = (1) ἀπίδι. (2) τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο, καὶ ἡ μεσαιωνικῆ-νεοελληνικῆ λ. *μουνίν*, *τό*, παράγεται ἀπὸ τὸ μεταγενέστερο-μεσαιωνικὸ *μώνια*, *τά* = *τὰ σῦκα*, ἀπὸ τὸ *αἰμώνια σῦκα* = *κοκκινόσυκα* (πβλ. τὸ λῆμμα ποὺ ἀκολουθεῖ), πρόκειται δηλαδὴ γιὰ οὐσιαστικοποίηση τοῦ ἐπίθετου ποὺ ἔγινε στὴ μεταγενέστερη ἑλληνικῆ, καὶ γιὰ τὴν παράλληλη σημασιολογικὴ ἐξέλιξη πβλ. τὴν ἀρχαία ἑλληνικῆ¹¹¹ λ. *σῦκον*, *τό* = (1) ὁ καρπὸς τῆς συκῆς. (2) τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον, ἐνῶ ὅπως ἀναφέρει ὁ Φ. Κουκουλές:¹¹² «τέλος ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ τὸ τῆς γυναικὸς αἰδοῖον θὰ ἐκάλουν, ὡς ἤδη Ἀριστοφάνης (Εἰρήνη, 1951), *σῦκον*, δῆλον καθίσταται ἐκ τοῦ ὅτι οὕτω καὶ νῦν καλοῦσιν αὐτὸ οἱ ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ Οἰνότης τοῦ Πόντου ὀρμώμενοι, ὡς καὶ οἱ Ρόδιοι καὶ οἱ κάτοικοι Βελβενδοῦ Μακεδονίας»· ἡ λ. *σῦκον*, *τό*, πέρασε ὡς μεταφραστικὸ δάνειο στὸ ἰταλικὸ¹¹³ *fica* = τὸ αἰδοῖον¹¹⁴ τῆς γυναικὸς· *genitale femminile*, τὸ γαλλικὸ¹¹⁵ *figue* = (1) fruit de figuier ordinaire. (2) *sexe féminin*, καὶ προφανῶς ἡ λ. *μώνιον*, *τό*, χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ προσδιορίσει τόσο τὸ σύκο ὅσο καὶ τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο, ἐνῶ μορφολογικὰ ἡ λ. ἐξελίχθηκε σὲ **μωνίον* > **μωνίν* > *μουνίν*, μὲ κατέβασμα τοῦ τόνου, πβλ. *θρόνος*¹¹⁶ > *θρόνιον* > *θρονί*, *σπάθιον* > *σπαθί*, καθὼς καὶ τὸ δημῶδη τύπο *αἰμωγῶ* = εἶδος σύκου (Πάρος) (πβλ. τὸ λῆμμα *μώνια* ποὺ ἀκολουθεῖ), καὶ τροπὴ τοῦ *ο* > *ου* ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ χειλικῶ *μ*.

«*μώνια*, *τά* ? Feigen: *τὰ σῦκα* LudwAnek 70,2» (LBG 1064).

Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ *αἰμώνιος*¹¹⁷, *ον*, blood-red, *σῦκα* Ath. 3.76b, καὶ ὁ Εὐστάθιος¹¹⁸ ἐπεξηγεῖ: «πολλὰ εἶδη *σῦκων*, δηλοῦσι οἱ παλαιοί, ἐν

109. Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, σ. 295.

110. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς, τ. 3, σ. 397· ἀπὸ τὴ λ. *ἀπίδι*, *τό*, προέρχεται ἡ ἀλβανικῆ λ. *pidh*, *pith*, *pidhi* = female pudenda· S. E. Mann, *A Historical Albanian and English Dictionary*, Λονδῖνο 1948, σ. 383.

111. Δημητράκος, ὁ.π., τ. 8, σ. 6784· Κ. Ρωμαῖος, «Σῦκον, συκοφάντης καὶ παράγωγα», *Λεξικογραφικὸν Δελτίον* 4 (1948) 129-136, ὅπου περιλαμβάνονται γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ θέμα.

112. Φ. Κουκουλές, *BBP*, τ. 6, σ. 539.

113. C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, τ. 3, Firenze 1975, σ. 1632.

114. Σπ. Βλαντῆς, *Λεξικὸν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης*, Βενετία 1838, σ. 196.

115. *Trésor de la langue française informatisé*, s.v.

116. Ἀνδριώτης, *EA*, σ. 129· Χατζιδάκης, *MNE*, τ. 1, σ. 398.

117. *LSJ*⁹, σ. 39.

118. *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri odyseam*, ἐπιμ. G. Stallbaum, τ. 2, σ. 326₂₃₋₂₄.

οἷς καὶ αἰμώνια τὰ τῆ νήσῳ Πάρῳ, κληθέντα οὕτω διὰ τὸ ἐρυθρῶδες», ἐνῶ πληροφοροῦμαστε¹¹⁹ ὅτι: «αἰμόνια [αἰμώνια] σῦκα, Ficum genus in Paro insula, ita dictorum ob ruborem, inquit Athen. 3, (p. 76, B), et post eum Eust. (ad Od. Ω, p. 838, in fine): qui, quum tradunt ita dicta διὰ τὸ ἐρυθρῶδες, Ob ruborem, ab αἶμα derivari innuunt, quasi dicerent διὰ τὸ αἰματοειδὲς χρώμα, Ob sanguineum colorem. Eadem et Lydia vocata scribit ibidem Athen», καὶ ἐπιβιώνει στὸ ἰδίωμα τῆς Πάρου¹²⁰ ὡς: «αἰμωνιό, τό, Πάρ. Ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. αἰμώνιον. Σῦκον ὀνομαστὸν ἔχον τὴν σάρκα αἰματοχρουν καὶ τὸν φλοιὸν ὑπέρυθρον. Συνών. κοκκινόσυκο».

«μωξία, ἡ ? ρύπος τις Ludw Anek 213,11» (LBG 1064).

Ἡ λ. πιθανὸν ἀποτελεῖ παρεφθαρμένο τύπο τῆς λ. ἀπομυξία¹²¹, ἡ, dirt from the nose, AB432, πρβλ. καὶ τό: ἀπομυξία· ἀκαθαρσία (Ἡσύχ. α6489).

«νεράντζιον, τό (< pers. *nârang*) Pomeranze, Orange: = Μηδικὸν μῆλον [...] -ιν [...] -τζα [...] ἐράντζι» (LBG 1075).

Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται σωστὰ ἀπὸ τὸ περσικὸν¹²² نَارَنْج nârang = orange, ἀλλὰ ὑφίσταται καὶ τύπος¹²³ نَارَنْج nârândž = orange, ὁ ὁποῖος εἶναι πλησιέστερος πρὸς τὸ μεσαιωνικὸ νεράντζι(ο)ν.

«νορόπης ? λεπὶς χαλκοῦ DelAn II 336,13» (LBG 1085).

Ἡ λ. λεπὶς,¹²⁴ ἡ = λέπιον, φλοιός, δέρμα, φλοῦδα. «Λεπὶς χαλκοῦ, σιδήρου», τὰ ἀποσφυροκοπήματα τοῦ σιδήρου, τὰ ὅποια ὁμοιάζουσιν ὡς λέπια· τὰ τοιαῦτα ἐκπίπτουσιν ἐκ τοῦ μετάλλου ὅταν σφυροκοπῆται, καὶ «λεπὶς χαλκοῦ ap. Diosc. 5, [Rufum p. 52 Matth.,] Æris squama Plinio: quam et λεπίδα Medici κατ' ἐξοχὴν appellant. Plin. 34, ii: Similiter ex eis fit, quam vocant λεπίδα, et sic adulteratur flos, ut squama vaeneat pro eo. Est autem squama haec decussa vi clavis, per quos panes aerei ferruminantur, in Cypriis maxime officinis», ἐνῶ σὲ ἄλλο γλωσσάριο ποὺ ἔχει συμπεριλάβει ὁ A. Delatte¹²⁵ ἀναφέρεται: «λεπὶς χαλκοῦ ἐστὶν αἰ πετασταὶ τοῦ χαλκώματος».

119. *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 1, σ. 995.

120. *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἐλληνικῆς*, τ. 1, Ἐν Ἀθήναις 1933, σ. 322· N. Andriotis, *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Βιέννη 1974, σ. 75, λήμμα 181· G. P. Ship, *Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary*, Sydney 1979, σ. 48.

121. *LSJ*⁹, σ. 210.

122. Johnson, ὁ.π., τ. 3, σ. 1290γ.

123. Ὡ.π.

124. Γαζής κ.ἄ., ὁ.π., τ. 2, σ. 314· *Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 5, σ. 194.

125. *Anecdota atheniensiā et alia*, τ. 2, σ. 351⁷⁻⁸.

Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο¹²⁶ *νώροψ, οπος, ό, ή* = τόσον λαμπρός, ὥστε θαμπώνει τὰ ὄμματα, ποιητ. ἐπὶ μετάλλων, πολλάκ. παρ' Ὀμ. ἐξαιρ. ἐν Ἴλ., πλὴν μόνον κατὰ τὴν σύνταξιν, «νώροπι χαλκῶ, νόροπα χαλκόν», ἐνῶ ὁ A. Delatte σημειώνει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα (336, 13): «Num Νώροπις leg.».

«νουπάχαρτον, τό ? τῶν ἐννατημορίων ἤτοι τῶν νουπαχράτων Albumas 235, 18. τῶν νουπαχαρτῶν id. 170,6. ἐν νουπαχράτοις ἢ ἐν δωδεκατημορίοις 239,6. παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς νουπάρχ ἤτοι τοῖς ἐννάτοις CodAstr IX 1,165,13. θ' νουπάρχας id.15»(LBG 1086).

Ἡ σανσκριτικὴ¹²⁷ χρησιμοποιεῖ τὴ λ. *navamah* = the ninth; of 9 kinds, ninefold; the 9th day of a lunar half-month, ἀπὸ τὸ *náva* = nine, ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ἐννέα, ἀλλὰ ἡ ἐτυμολόγησις ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ, γιὰ τὴν ἡ λ. παράγεται ἐπακριβέστερα ἀπὸ τὸ περσικὸν¹²⁸ *نهبهره nuh-bahra* = the division of the signs of the zodiac into nine parts, and the assigning of a star to each division, ἀπὸ τὴν λ. *ن nuh*¹²⁹ = nine, καὶ *بهره bahra*¹³⁰ = a part, portion, quota, share, lot.

«νουρτί, τό ? καὶ τουρδὶ ὁ τρῶξ τοῦ οἴνου DelLex 82,7» (LBG 1087).

Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβοπερσικὸν¹³¹ *دردی dürdi* vul. *torty tartarum faex, amurca, sedimentum cujusque rei, ut درد dürd; tartaro, feccia; tartre, lie; the dregs, feces, lees, or sediment, or what remains at the bottom, of olive-oil, and of other things, ἐνῶ ἡ λ. ἀπαντᾷ καὶ στὴν τουρκικὴ¹³² ὡς *دردی dürdi* = sediment, dregs.*

«ντζεφέτον, τό (< fr. *chevet* ?) Pagenfrisur ? φραγκικὰ ῥοῦχα φορέσαντες καὶ ντζεφέτα NChonPar 711. κουρεύειν αὐτοὺς καὶ ντζεφέτα ποιεῖν 396» (LBG 1087).

Ὁ Du Cange¹³³ ἔχει καταχωρίσει τὴ λ. *τζεφέτον* καὶ παραπέμπει στὸ λῆμμα *ζαπέτιον*: «aromatis genus, quod vulgò *Sivettam* vocant, de quo

126. Γαζής κ.ἀ., ὁ.π., τ. 2, σ. 494.

127. M. Mayrhofer, *Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch des Altindisches*, τ. 2, Χαϊδελέβεργη 1963, σ. 143· M. Monier-Williams, ὁ.π., σ. 531γ.

128. Steingass, *Comprehensive Persian-English*, ὁ.π., σ. 1438β· Johnson, τ. 3, ὁ.π., σ. 1342γ.

129. Steingass, *Comprehensive Persian-English*, ὁ.π., σ. 11437α· Johnson, τ. 3, ὁ.π., σ. 1341β.

130. Steingass, *Comprehensive Persian-English*, ὁ.π., σ. 211α· Johnson, τ. 1, ὁ.π., σ. 261γ· P. Horn, *Grundriss der neupersischen Etymologie*, Strassburg 1893, σ. 56, λῆμμα 245· H. Hübschmann, *Persische Studien*, Strassburg 1895, σ. 33, λῆμμα 245.

131. Meninski, ὁ.π., σ. 2054· Lane, ὁ.π., τ. 3, σ. 870αβ.

132. J. W. Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, Κωνσταντινούπολη 1890, σ. 895β.

133. Du Cange, ὁ.π., σ. 1567, 457-458.

audiendus in primis Joannes Ruellius lib.i. de Natura Stirp. cap. 27. Extr. *Simile quidpiam eruitur è genitalibus locis ferae animantis, quod Zibettum recentiores Graeci nominant peregrino sermone [...]* Ντζεφέτον, eadem notione. Idem Nicetas in Isaacio lib. I. num. 10. ex Cod. Gr. Barb. *Φραγκικὰ ροῦχα φορέσαντες καὶ ντζεφέτα καὶ τοὺς ἔχοντας γένεια κορεύσαντες*», ὅπου δίνεται τόσο ἡ σωστὴ ἐρμηνεῖα ὅσο καὶ ἡ ἑτυμολογία τῆς λέξεως.

Ἡ λ. ντζεφέτον, τό, ἑτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ¹³⁴ *zibetto* = μοσχογαλῆ· εὐώδης οὐσία εὐρισκομένη μεταξὺ τοῦ πρωκτοῦ καὶ τῶν γεννητικῶν μορίων ζῶων τινῶν, μόσχος, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ¹³⁵ *zabâd* = civet; a certain perfume, well known; the cat, i.e. the wild cat, which is like the tame, but longer and larger, and its hair inclines more to blackness; it is brought from India and Abyssinia; the perfume above mentioned is a fluid, or matter, exuded, resembling black viscous dirt, which collects beneath the animal's tail, upon the anus, καὶ ἐπιβιώνει στὴν κοινὴ νεοελληνικῇ¹³⁶ ὡς ζαμπέτι, τό = (1) τὸ ζῶον μοσχογαλῆ. (2) ρητινώδες εὖοσμον ὑγρὸν παραγόμενον ὑπὸ τοῦ ζώου τούτου, καὶ στὸ ἰδίωμα τῆς Καρπάθου¹³⁷ ὡς ντζαπέτιν, τό = εὖοσμο ὑγρό.

Νίκαια, Πειραιᾶς

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ

134. Περίδης, ὁ. π., τ. 2, σ. 1719.

135. Lane, ὁ. π., τ. 3, σ. 1209γ-1210α. Καραποτόσογλου, «Ἑτυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις», ὁ. π., 140, ὅπου καὶ περισσότερα στοιχεῖα.

136. Δημητράκος, ὁ. π., τ. 4, σ. 3184.

137. Κ. Μηνᾶς, *Λεξικὸ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Καρπάθου*, Κάρπαθος 2006, σ. 590.

